

Gárdos Péter

HAMISÍTÓK

Open Books

Emlékeim Apáról

Írta: Goldstein Balázs

A legendás szovjet filmet, a Csapajevet abban az évben tizenegyszer láttam. Két hétig vetítették a Marx moziban, egy köpésnyire a lakásunktól. Az összes megspórolt zsebpénzemet erre az egy híján tucatnyi előadásra költöttem.

Ha behunytam a szemem, minden nehézség nélkül fel tudtam idézni a jelenetek sorrendjét, felcsendült a főcímzene, és az elmém elindította a belső vetítést. Akkortájt gyakran hunytam be a szemem.

Talán túl gyakran.

Beke a történelmet oktatta az iskolánkban, pötöm emberke volt, az órái közben több száz métert tipegett a padsorok között, miközben magyarázott. Ha valami zavart érzékelt, például összesúgtak a háta mögött, vagy csupán valaki elbambult, Beke azon nyomban lecsapott. Az volt a szokása, hogy komótos, egyhangú ballagása közben egyszer csak fürgén megpördült, megragadta a kipécézett gyerek fülét, és vadul megrántotta.

Rettegtünk az óráitól.

Én éppen behunyt szemmel vetítettem magamban a Csapajevet, amikor Beke megragadta a pajeszomat, és kivonszolt a tábla elé.

– Mi szépről álmodoztál, fiacskám? – förmedt rám orgonamély hangján ez a kis ember.

– Csak úgy – motyogtam.

Beke példát akart statuálni, nem hagyott békén. Addig gyötört, amíg be nem vallottam, éppen a Csapajevet néztem belső vetítőgépemén. Beke gonoszul rötyögött.

– Tessék majd emlékezni erre a fiatalemberre – mutatott rám. – Hannibálról azt sem tudja, eszik vagy isszák, de tizenegyszer beül megnézni ugyanazt a filmet. Hülye vagy, fiacskám, az is maradsz. Kotródj a helyedre.

Fél évvel később érkezett az elégtétel. Már nem emlékszem, miféle megfontolásból, mit sem törődve a lehetséges következményekkel titokban elemeltem apám legféltettebb kincseinek egyikét, a Tolnai Világtörténelme egyik kötetét, és bevittem Bekének. Talán imponálni akartam neki, vagy csak azt reméltem, felhagy az aljas piszkálódással. Beke megdicsért, barátságosan tarkón legyintett, és aznap a kemény fedelű, díszes könyv fantáziadús metszeteit mutatta fel az osztálynak, miközben a magyar királyok viszályokkal, árulásokkal, gyilkosságokkal megszépelt évszázadairól adomázgatott.

Három hétig magánál tartotta, csak azután adta vissza.

Hónapokkal később, egyik este apám éppen ezt a kötetet szemelte ki, hogy magával vigye az ágyba, és álomba ringassa magát a képekkel. Váratlanul felüvöltött. Felfedezte, hogy az egyik kedvenc metszetét valaki eltávolította. A rajzra pontosan emlékszem. András király maga elé rendeli Béla herceget, édes öcsikéjét, és választásra kényszeríti. „Korona vagy kard?” – ez volt a kép alá írva, ám a kérdés fölötti metszet hiányzott. Éles pengével, akkurátusan távolították el, ablakot nyitva a következő oldalra. Apám kirángatott az ágyból, kaptam két pofont, vallanom kellett.

Másnap a történelemóra közepén apám kopogás nélkül rontott az osztályterembe. A kötetet lecsapta a tanári asztalra, majd Bekét a falhoz szorította, és úgy üvöltötte:

– Belevágott a könyvembe, maga barom!

Beke dadogott. Valami olyasmit, hogy csak kölcsönvette, de bármikor visszaragasztja, ha apám ezt kívánja.

– Ragasztgat, vagdos, még mit nem, maga barom! Könyvgyilkos! Rohadék!

Apám elviharzott, Beke ott reszketett a fal mellett, örökre megbélyegezve.

A következő tanévet már nem az iskolában kezdte. A Rádióhoz szerződött bemondónak, ahol aztán karriert is csinált időjárás-jelentőként az orgonamély hangjával.

A Báthory utcai vetítőbe mindig az Öreg érkezett utoljára. A program szerdánként hét órára volt meghirdetve, de fél nyolcnál előbb soha nem kezdődött el. Az elvtársak komótosan szállingóztak, és mire az Öreg befutott – sokszor húsz perc késéssel – már sűrű, keserű cigarettafüst gomolygott a diszkrétén megvilágított teremben.

A hangulat többnyire emelkedett volt, és nélkülözött minden protokolláris formaságot. A férfiak ledobálták a zakójukat, meglazították a nyakkendőjüket, végre elengedhették magukat. Az elvtársak, a kiválasztottak, ők tizenhárman ezeken a szerda estéken két túl gyorsan is elillanó órácskára felhagyhattak a kötelező hivatali mimikrivel.

A menetrend évek óta változatlan volt. A Bizottság tagjai előbb megkóstolták a fal mellé tolt asztalokra kikészített csemegéket, az aszpikos sonkatekercset és az ökörszály salátát különösen imádták. Aztán koccintottak egymás egészségére, gyakran, ha az Öreg derűs hangulatban érkezett, még néhány vaskosabb tréfát is megengedtek maguknak, persze szigorúan a távollevők rovására.

Később, valamikor fél nyolc után néhány perccel elterpeszkedtek az öblös fotelekben, az Öreg felemelte a jobb karját, és a gépész, aki a magasból, a fülkéje apró üvegablakán keresztül rálátott az elvtársakra, elindította a vetítógépet. Az aktuális *Filmhíradó*val kezdtek minden alkalommal, éppen úgy, mintha e ropant hatalommal bíró grémium egy közönséges, mondjuk angyalföldi moziban eresztette volna ki a gőzt, ám utána egy olyan játékfilm következett, amelyet az említett angyalföldi filmszínház mezei nézői soha nem láthattak volna.

Nagy ritkán, hébe-hóba a Báthory utcai vetítőben lepergő filmek talán előfordultak a hivatalos moziműsor repertoárján is, de valóban az itt levetített kópiákat kifejezetten ennek a szeánsznak a céljaira importálták a világ nyugati feléből. Előfordultak persze a szocialista táborban készült csemegék is, elsősorban a már betiltottak vagy az éppen efelé tartók. Ez utóbbiak sorsáról itt, ebben a vetítőteremben, a műbőr, behemót fotelekben elnyújtózó férfiak döntöttek.

Az Öreg ezúttal pontban fél nyolckor lépett be, lehuppant a második sor legszélére – kedvenc helyét a többiek természetesen szabadon hagyták –, és az obligát kérdés után, amelyre nem várt választ – hogy vannak az elvtársak? –,